

Възнесенското светско и Девическото училище

/публикация III от цикъла „Строители и ревнители от класните школи през Възраждането във Враца“/

Учебното дело във Враца не прекратило своето съществуване през целия период на тюркското робство. Отначало килийните училища давали на децата от родния ни град Враца първоначална грамотност. Своето достойно място в просветната система заел с идването си Софроний Врачански - първия българин, изпратен за владика по нашите земи. Това било безспорен принос и на Врачанските първенци на града ни, които никак не се примирявали с чуждия фанариотски гнет. Затова и врачани си го тачели до последния ден от неговия живот като свой. С помощта на Д. Хаджитошев, била изпратена и първата дипломатическа мисия „Замбин-Некович“ в Русия, целяща да постави българския политически въпрос за освобождението на вниманието на руския император. Делото на Софроний било издигнато на нов етап след привличането на Константин Огнянович от Хаджитошев. Той пръв влага ново съдържание в обучението, което отговаря на новите изисквания на стопанския и обществено-политически живот в нашия град. След принудителното заминаване на Огнянович от Враца, в областта на школските дела настъпило известно смущение поради липса на нов настояник. През 1831 г. Врачанските първенци привличат хаджи Георги Софиянецът. Воден изцяло от патриотични чувства, той загърбва гръцкия език, но като цяло всеобщата му подготовка не била на нивото и висотата, поставена от предшественика му. Със сигурност обаче не може да се отрече заслугата му за привличането в учебния процес на първите 20 момичета, между които и Цвета Кръстенякова, превърнала се години по-късно в основател на девическото образование във Враца. Системата в района на Врачанско била смесена. На някои места като школата в Черепишкия манастир се прилагал и руския буквар. През 1835 г. Неофит Бозвели в своето „Землеописание“ подробно се спира на светското училище във Враца и с чувство на уважение говори за новите методи на преподавателската работа.

След силният старт от 20-те г. на 19 век, когато град Враца определя тенденциите в развитието на образованието по българските земи, през следващото десетилетие градът отстъпва тези позиции. ”Тия училища що

ги имаме в селата и градовете, не отговарят на нуждите ни” - споделя един от съвременниците Н. Бончев. Очевидно било, че градове като Габрово, застигнали и задминали родната ни школа. През 40-те г. на 19 век врачанската общественост насочва усилията си към построяване на нова учебна сграда, с нови пособия и привличане на цяла плеяда от опитни школки наставници. Сред инициаторите за построяването на ново Възнесенско училище се сочи Гаврил Бистречанин, емигрант от Влашко, който следи внимателно развоя на обществените дела в родния си град. По подобие на Габровското училище, той предоставя плана и дарява значителни средства по изграждането му, както на него, така и на други училища в града. То е построено върху мястото на хилендарския метох в града, намирал се в двора на ц. ”Св. Възнесение”, а в замяна на манастира е отстъпен друг градски терен. Постройката била двуетажна с вкопан наполовина в земята първи етаж. Врачанският общественик Първан Първанов описва Възнесенското училище като „паянтова двуетажна сграда, построена на северната страна почти успоредно на ц. ”Св. Възнесение”. На долния етаж имаше две класни стаи, сцена и учителска стая. Към църквата, по цялото протежение на сградата имаше на горния етаж езлък, а долу нещо като веранда”. Учебната стая на втория етаж служела за театрален салон. В тези учебни стаи получавали знания до 250 ученици годишно. Макар, че във врачанските училища през 40-те г. все още се изучавали и стари богослужебни книги, те останали като второстепенни предмети, или съвсем били изхвърлени, а историята, географията, аритметиката и естествознанието придобили основно значение.

През 1843-47 г. в новопостроеното Възнесенско училище учителства х. Георги Чолаков /Ламбринов, Чолака/ от Плевен, ученик на Неофит Рилски, от когото усвоява взаимоучителната метода. Той въвежда във Враца взаимоучителните таблици и метода.

През 1844 г. съвсем ускорено била построена новата сграда в двора на църквата „Св. Дванадесет апостоли”. Тя била умалено копие на Възнесенското училище. Зимникът и първия етаж, изградени от бигор, а горният етаж от плетеница, измазана с вар и кал. На учителката било отредено нарочно по-високо място, постлано с черга. В този кът имало „шилше” за сядане и „скомле” – малка маса за писане. Останалата част била пригодена за ученичките. С умиление младият учител Стоян

Робевски в писмо до своя баща от 29 ноември 1954 г. си спомня:
”Отидохме тържествено, мъже и жени с деца у женското училище. Ох боже, радост, радост неописуема имаше тогава общо, а най-вече аз, понеже познах защо бях повикани за кое и за где ...Училището добро и къде вече, не Габровското, не Еленското, нето другото Врачанско може да се сравни с него ...Стените му са изписани, има и икони”.

Красимир Григоров - Зав. отдел „Възраждане“, РИМ – гр. Враца

РИМ-ВРАЦА